

LXIV. HIST. PHILOSOPH. PRIMA,
princeps; ejus discipuli Antiochiam primum, inde
Athenas sectam adixerunt; AMELIUS, & POR-
PHYRIUS Romanum defluxerunt, JAMBLICO,
qui hunc audivit, Alexandriæ gloriam secta-
tuente.

LXXV. In hos infensus CONSTANTINUS,
quippe in Christianos ipsi. Novam vitam à Ju-
LIANO accepere, immo auctoritatem, ampliu-
dinem. JULIANI præceptor MAXIMUS Ephe-
sius, qui illum omnibus superstitionibus imbuit.
Præceptori Imperator addictissimus, & ÆDESIO,
EUSTATHIO, CRISPO, EUSEBIO, CRY-
SANTIO, cum quibus Imperii administrationem,
majestatemque dividebat.

LXXVI. In Græcia cum libertate Philosophia
defecit, nec HADRIANI, & M. AURELIU cu-
ris refloruit. Restituta quidem Stoica, Platonica,
Epicurea, Peripatetica, sed præ veteribus exiles,
& vanæ. PLUTARCHUS quidam non Chæro-
nensis sæc. IV. Eclecticam scholam Athenas trans-
tulit. Successorem habuit SYRIANUM, PRO-
CLUM *commentario in Timeum* percelebrem, MA-
RINUM, ISIDORUM, DAMASCIMUM ad JUS-
TINIUS usque tempora.

LXXVII. Eclecticis, & alterius cuiusvis sec-
ctæ fere omnibus nunc temporis libido fuit dis-
crepantes Philosophos conciliare. Peripatetici sua
cum Stoicis, & Platonicis copulabant, quæ &
Pythagoræ Platonici; Christiani Platonica cum di-
vinis dogmatibus. Ad hæc omnia Eclecticæ Zoroastrea,
Hermética, Orphica, Theurgica, cunctaque
Philosophiae Orientalis deliria, emanatio-
nes, purgationes, ad infinitum Divinitatis oce-
num ascensus, gradus attextebant, & quidquid
aliud, quod emote mentes fanatico cæstro percus-
sæ somniasset. In iis, quæ ad Deum, Univer-
sum, & animam spectant PYTHAGORAM, &

PLA-

ET EXPEDIT. ADUMBRATIO. LXV
PLATONEM sequebantur, Stoicos in scientia mo-
rum, ARISTOTELEM in dialecticis. Sed univer-
sim multa detorquebant, & corrumpabant.

LXXVIII. Ac non modo Philosophiam, sed
fanatico furore percipi rempublicam conturbabant,
in Christianos acrius invehebant. Quare JUSTI-
NIANUS jussit eos, aut solum vertere, aut Phi-
losophia abdicata religionem amplecti. Omnes ad
CHOSROEM in Persidem. JUSTINIANO extinc-
to reduces, eorum studia elanguescere; ferven-
tibus armorum tumultibus, Latinos inter, &
Græcos odiis, furore demum LEONIS Isaurici
evanescere.

LXXIX. Septimo ergo vertente sæculo schola
Eclectica extincta. Saracenis quippe Ægyptum,
& Asiam depopulantibus, cuncta pervertentibus
bibliotheç incensæ, academiæ, & Scholæ ex-
turbatæ. Sæculo IX. MICHAELE, & BARDA
imperantibus lux aliqua illuxit; clarior. X. CONS-
TANTINI Porphyrogeniti studio. Horum temporum
majora nomina JOANNES Damascenus, PSEL-
LUS, PHOTIUS. Crassiores tenebrae subsecutæ
sunt; XI. omnino ferreum. XII. XIII. & XIV. ad
medium XV. aliquos vix invenias, qui PLATO-
NI, aut ARISTOTELI non sinceris, sed fere
Alexandrinis operam dederint, ipsosque misere
fuerint interpretati, & commentati. Magnæ au-
tem contemporaneis admirationi fuere, à quibus
illustria, sed vana cognomina reportarunt; scilicet
sempre hæc magnificentiora, & amplissima,
quo magis littera tenues, & depravatae. Ac tum
tanta temporum calamitas, atque perversitas, ut
magna vis fortunæ fuerit, eas jacuisse solum,
non interisse.

LXXX. Quod Doctoribus Ecclesiasticis maxi-
me tribuendum est; quamvis enim ipso Ecclesiæ
ortu institutio Christiana in moribus informandis, in

E

ex-

LXVI HIST. PHILOSOPH. PRIMA,

explicanda Religione unice versaretur ; cum postea Sapientes , Nobiles accessissent , & Patres universum Orbem alloquerentur , ipsosque Philosophos , cum quibus decertarent , jam à II. sacerdotiis initio experitæ necessitas eruditioñis , & totius Græcanicæ Philosophiæ ; ut , quæ bona probantæ , quæ prava refellentes , eam in subsidium religionis advocarent. A Christianis igitur Philosophia numquam neglecta ; immo studiōse exulta , præsertim Platonica , quippe visa eorum dogmatibus accommodata : series doctorum virorum inter Christianos numquam abrupta ; nec vero Philosophia supra religionem sublata. Dum unum , vel aliud videntur facere , aut ejus rectum usum commendant , aut abusum vituperant.

LXXXI. Suis ramen & ipsi naves , ac maculis laborant , suis erroribus urguntur ; sed non Platonismo , & Syncretismo fanatico Alexandrino , non iis omnibus , quos iisdem opprobrant CLERICUS , BARBEYRACUS , BRUKERUS , BÆLIUS , & cum hoc nostræ ætatis semi-Philosophi , Syncretismo quidem illo imbuti , & infecti hæretici , Gnosti ci præcipue immensa familia , quos contra bellum Patres perpetuum. Ac verbis à recto sensu detortis ; locis obscuris ex clarioribus non explicatis ; numquam æqua interpretatione adhibita ; ex duabus pari modo probabilibus ea , ex qua plures , & teterimi errores nascentur , prælata ; iis denique , quæ Patres ex aliorum sententia referunt , affictis , miraculum profecto esset , si eorum Philosophia erroribus cumulatissima non inveniretur.

LXXXII. Nec vero supra temporum conditionem attollerem ; idem fere ipsis , qui ceteris , colo r ; & prostratas litteras experti sunt. Quæ cum incursionibus Saracenorum præsertim languescent , extincta OMMIADUM gente , tantum fa-

ET EXPEDIT. ADUMBRATIO. LXVII

vorem , atque splendorem medio sæc. VIII. per ABBASSIDAS adeptæ sunt , quot damna , & vulnera ab eorum antecessoribus reportarunt.

LXXXIII. ALMAMON enim tertius ex hac familia Imperator Babyloniam doctos viros undique accivit ; libros summo studio , magnisque impensis conquisitos in Arabicam linguam verti curavit ; bibliothecas , academias , scholas excitavit ipse omni litterarum genere exultissimus.

LXXXIV. Ægypto à Saracenorum Asiatico imperio divisa , novoque ibi condito , perque oras maritimæ in Africam , Hispaniam propagato , eorum litteræ illis quoque in regionibus dominatae sunt. Ad sæculum XII. prospera iisdem fortuna ; cujus initio ab Hispanis Arabes profligati , & sæculo anteriore per Turcas à Perside expulsi , postea vero perpetuis bellis externis , & intestinis vexati , prorsus periæ.

LXXXV. Arabes ARISTOTELEM in primis complexi sunt , & GALENUM , quos , ut cetera exemplaria Græca , cum non sinceros legerent , sed interpretationibus Arabicis , Syriacis mire corruptos , & infinitis erroribus vitiatos ; absurdis , & immanibus , longeque obscurissimis explanationibus pejores fecere. Sensim ad meliora , & majora deducti , Astronomiam nempe , Mathesim , Medicinam , Anatomen , Chemiam , Botanicam. Multæ apud ipsis sectæ ; multi magni nominis , ALKENDI , ALPHARABIUS , AVICENNA , AVERROES ; qui duo non solum Arabum , sed & Christianorum magistri , duces. Eorum Philosophia ARISTOTELIS , & Alcorani temperamentum ; utrique vehementer , adhærebant : pauci ad atheismum inclinarunt. In Astronomia Arabum opera enituit. Ad reliquas parum , aut nihil bonæ frugis attulere. In rebus logicis , & metaphysicis inanibus subtilitatibus studuere ; etiam impietati ; animam

LXVIII HIST. PHILOSOPH. PRIMA,
mam mortalem , mundum æternum , intellectum
unum in omnibus , & hunc Deum arbitrati sunt.

LXXXVI. Sed in Occidente Philosophiae facies
tam squalida , & foeda , ut Arabica studia , fatui-
tates etiam , ac turpitudines Saracenicæ eam vise
fuerint ornare. Barbarorum , qui jugiter ab omni
septentrione erumpabant , in Italiam , Galliam
Hispaniam , Angliam incursions bella externa ,
interna dissidia , Principum ferocia , servitus , &
magnæ omnium generum calamitates , mores de-
num barbarici ad litterarum contemnum procli-
ves , ab omni animi cultura alieni teterimam bo-
narum rerum ignorantiam intulerunt. Per Eccle-
siasticos , & Monachos stetit , ne litteræ ad ulti-
mum excidium perducerentur. Apud ipsos solos
scholæ , & bibliothecæ , soli litteras colere , exem-
plaria vetera exscribere , conservare. Nulla esset
horum temporum litteraria historia , si Monacho-
rum operam , diligentiam , & studia taceret : quid-
quid scientiarum erat , totum apud ipsos. Nec
vero Grammatica , Rethorica , & Dialectica con-
tinebatur : illorum trivium , atque quadrivium la-
tius patens , Philosophia , & Theologia comprehen-
sa , quæ , ut esse debuit , tempora redolebant.

LXXXVII. Revera CASSIODORUS , & DIO-
NYSIUS parvus sæc. VI. præsidia ; VII. & VIII.
ISIDORUS , BEDA , ALCUINUS. Hic CARO-
LI M. præceptor , adjutor , auctor omnium con-
siliorum , quæ ad litteras restituendas , instituen-
das academias , bibliothecas locupletandas confer-
rent. Sæculum IX. & X. novis Hunnorum , Da-
norum , Normannorum irruptionibus Philosophiæ
magis adversa. In Hibernia tamen , ubi à multis
sæculis refugium litteræ invenerant , feliciter ex-
cultæ. In Anglia à M. ALFREDO Academia Oxo-
niensis fundata. In Gallia , Germania , Italia Ec-
clesiarum Cathedralium , & Monachorum schoæ

doc-

ET EXPEDIT. ADUMBRATIO. LXIX
doctis quamplurimis honestatæ. Sæculo X. magnus
ille GERBERTUS , qui SILVESTER II. ad ve-
ram sapientiam comparandam in Hispaniam ad
Arabes ausus est commigrare : Matheseos Astro-
nomiæ , & Physicæ studium ad nos deportavit.

LXXXVIII. Sæculo XI. & XII. nova mala
accessere , schismata , ecclesiasticam inter , & ci-
vilem rempublicam discordiæ. Interim ARIS-
TOTELIS libri Constantinopoli advecti. Per-
multi ex Anglia , & GHERARDUS Gremonensis in
Hispaniam , Græciam , Asiam peregrinati , ut
Philosophiam , & libros acquirerent. Robertus
PULLUS , Gulielmus A CONCHIS , JOANNES
Sarisberiensis , Robertus CAPITO , aliquie ab
omni eruditione instructi , Hebraicæ , Græce lin-
guæ peritissimi , in mathematicis longe versati.
Hi , inquam , rationis cultores bona studia alere ,
& obfirmato animo prope fata Philosophiæ acerba
flectere.

LXXXIX. Ac si quis medium ævum à sæc. VI.
ad XII. celerrima mentis comprehensione percur-
rat , doctorum virorum duo veluti agmina inue-
bitur ; unum in quo FELIX Urgelitanus , GOT-
TESCALCHUS , SCOTUS Erigena , BEREN-
GARIUS , ROSCELINUS , ABÆLARDUS ,
Gilbertus PORRETANUS , nonnullique reliqui
pro haeresibus Ariana , & Pelagiana præsertim
pugnantes , vacuis subtilitatibus redundantes , Phi-
losophiam verbalem , chimericam , intemperantem
sectati. Aliud , in quo CASSIODORUS , DIO-
NYSIUS parvus , ISIDORUS , BEDA , ALCUI-
NUS , RABANUS , PAULINUS , THEODUL-
PHUS , FULBERTUS , ANSELMUS , LAN-
FRANCUS , à quibus Philosophia pura , vix ta-
men mediocris , Peripatetico-Arabica , & in qua
Dialectica principatum haberet , propagata est.
Pauci demum occurrit veræ Philosophiæ præcur-
so-

LXX HIST. PHILOSOPH. PRIMA,
sores , qui ejus restorationi viam aperuere.

XC. Præ his Scholastici magnus exercitus , cui quidam ex illis agminibus præfuerunt , vel in eo militarunt. Scholasticorum tres ætates ; prima medio sec. XI. ad XIII. medietatem ; secunda ad annum MCCCXXX. tertia ad restorationem usque Philosophiæ. Primæ ætatis duces ROSCELINUS , ANSELMUS , LANFRANCUS. In ea celebres PETRUS Lombardus , HALESIUS , PETRUS Comestor. Secundæ caput est ALBERTUS M. quem sequuntur THOMAS Aquinas , BONAVENTURA , Egydius COLUMNA , SCOTUS , magna nomina , acutissima ingenia. Tertia demum claruit DURANDO , OCCAMO , à quo Nominales excitati , BURIDANO Viennensis Academiæ condendæ Auctore.

XCI. Scholasticorum præterea in multas sectas divisio , Nominalium , Realium , Formalium ; qui ab eorum Principibus Albertistæ , Thomistæ , Scotistæ , Occamistæ. Opinionum , quibus hæ sectæ distinguebantur , origo nobilior , quam ut illas acerbe irridentes arbitrantur : à Stoicis , PLATONE , ARISTOTELE derivanda est. De Universalibus decertabant : Nominales cum Stoicis nihil præter voces , & ideas universale esse statuebant: Reales nunc ad PLATONEM , nunc ad ARISTOTELEM accedebant , subtilioribus etiam distinctionibus usi. Alii affirmabant , universales esse quasdam naturas sua essentia , & realitate prædictas , quæ separatim à rebus existent , quæque in iisdem postea ex determinationibus individualibus contractæ invenirentur , unde individua propriam naturam acciperent : & hæ sunt ideae universales PLATONIS. Ipsas ARISTOTELES sustulit ; induxit formas , quæ cum rebus , & in rebus immersæ existunt , non antecedenter , aut à rebus separatae. Suam naturam habent hæ formæ universales;

rea-

ET EXPEDIT. ADUMBRATIO. LXXI
realiter à substantia rerum distinguuntur. Hujusmodi Universale Scholastico-Peripateticum *in rebus* ; Platonicus illud *ante res* ; ac Reales nunc unum , nunc alterum amplectebantur : ultimum denique Stoicum , quod Nominalibus arridebat , *post res* appellabant.

XCII. Sed Thomistæ , & Scotistæ de universalis *in rebus* acrius inter se digladiari solebant. Rerum formas , attributa scilicet vere , & *a parte rei* à substantiis distingui contendebant Scotistæ ; universale ARISTOTELIS omnino probabant. Thomistæ per mentis conceptus distingui volebant , quæ mens fundamentum hujus distinctionis in rebus invenit , non distinctionem. Hinc Thomistarum distinctio *virtualis intrinseca cum fundamento in re* , ex qua formalitates à rebus non realiter distinguuntur , sed distinctis æquivalent : Scotistarum vero distinctio *formalis*.

XCIII. Hanc de universalibus controversiam à veteribus accepere Platonici Alexandrini , qui multis illam agitarunt. PORPHYRIUS ob difficultatem de ea disserere noluit. Ad Scholasticos eamdem demandavit BOETIUS ; illi primum omnes Nominales. Sed per ABÆLARDI fata universi in Realium partes transire , ut Nominalium memoria interciderit. OCCAMUS sæc. XIV. exuscitavit. Academias repente occuparunt Nominales. In Gallia sæc. XV. tribus vicibus proscripti , totidemque ipsis pax restituta. In Germania Nominales LUDOVICO Bavarо addicti tranquille , diutius viguere. Reales Pantheismo plerumque accusati.

XCIV. Non idem de Scholasticis universis ferendum judicium. Omnes ARISTOTELEM sequuti , non Arabum , sed Græcum opera , & cura Hermanni CONTRACTI , & OTHONIS Frisingensis. Inde FRIDERICI II. munificentia ALBERTUS M. è græco latinum ARISTOTELEM ha-

LXXII. HIST. PHILOSOPH. PRIMA,
buit; D. THOMAS persimilem ARISTOTELIS
interpretationem à condiscipulis exarataam adhi-
buit. Hic plane dignus, quem summi viri LEIB-
NITIUS, & GROTIUS celebrent; qui alter fuis-
set CARTESIUS, si tempora concurrisserent, ut
FONTENELLIUS argute; ARISTOTELEM
emendavit, Arabum errores refellit.

XCV. BONAVENTURA, & ÆGIDIUS duo
Italiæ lumina. Hi & alii non tenebrosi, non ex-
succi, contentiosi, captiosi, pueriles, & futilis
quæstiones aucupantes, quemadmodum tertiae æta-
tis plerique; sed solidam doctrinam tradentes, etsi
non perfectam, & in rebus physicis, in quibus
longe minus versabantur, omnino levem, neque
mediocrem. De ipsa LEIBNITIUS generatim sta-
tuebat, non contemnendam, sed emendandam.

XCVI. Ad Physicam, & Mathesim, omnem-
que eruditionem altissimum animum, magnamque
mentem adjecit Rogerius BACO sæculi XIII. mi-
raculum; qui pedem in vias adhuc impervias in-
tulit; cuius conjecturæ in scientias, & artes pror-
sus mirabiles.

XCVII. Eamdem navarunt operam Petrus AB
APONO, ARNOLDUS Villanovanus, Raymundo
ULLUS, ALPHONSUS Sapiens. Algebraam
ab Oriente in Italiam advexit CONRADUS Pis-
anus; PACIOLUS eam promovit, cuius vestigia
si concives persequuti fuissent, magnum hoc etiam
totius Physicæ instrumentum Etruriæ deberetur.
Paulus TOSCANELLA in Astronomicis multum
profecit; plurimum Viennæ PURBACHIUS, &
REGIO-MONTANUS; Bononiæ Dominicus NO-
VARA creavit COPERNICUM; Bononiæ etiam
MONDINUS Anatomes primus magister. Hi om-
nes tenebras fugare, & Aristotelica studia res-
tinguere.

XCVIII. En ergo primi bonarum litterarum

ET EXPEDIT. ADUMBRATIO. LXXIII
restitutores; non Græci ad Concilium Florenti-
num; non Græci Constantinopoli expulsi. Ac qui-
dem magnæ hujus restaurationis exordia altius re-
petenda, & ejusdem Æra tres distinguendæ. Pri-
ma in Occidente, & Oriente ab Arabis; in Occi-
dente à CAROLO M., & ALFREDO sub HEN-
RICO, OTHONIBUS consistit; ad totum VIII.
IX. X. sæculum, atque viros hujus ætatis illustres
pertinet. Secunda à GERBERTO ad XIII. sæculi
finem, in qua FRIDERICUS ÆNOBARBI ne-
pos ALPHONSUS Castiliæ Rex, Summi Pontifi-
ces litteras munificentia, & favore amplexi. A ter-
tia dies illuxit, longius abactæ caligines opera
præsertim Italiae Principum, & Cardinali DE
ALLIACO, studio demum summorum virorum,
quos jam (XCV., XCVI.) recensebam.

XCIX. His nunc adjungendi BRUNETTUS
LATINUS, GUIDO CAVALCANTI, CINUS,
& magni illi Philosophicæ libertatis triumviri DAN-
TES, PETRARCA, BOCCACCIO, & BAR-
LAAMUS, & PONTIUS Calabri. GUIDO Aris-
totelica refugiens ad EPICURUM inclinabat. PE-
TRARCA Musis etiam severioribus carus, Alchy-
mie, & Astrologiæ vanitatem irrisit; in AVER-
ROEM pugnavit, ejusque imperium fregit; Ethicæ,
& Politica satis bona conscripsit. BARLAAMUS in EUCLIDIS, PLATONIS, & ARISTO-
TELIS libris hæsit. Cuncti vetustos codices per-
quirere, linguarum peritia excellere, saluberri-
mos fontes indicare, & aperire, bonarum litté-
rarum amorem, veterum studium, quisquiarum
Scholæ contemnum in alios transfundere.

C. Res ita se habebant cum Græci in Italiam.
Primi sæculo XIV. labente Demetrius CIDONIUS,
CHRISOLORAS eruditonem, & Græcas litteras
Florentiæ, & aliis Italiæ Urbibus professi, in qui-
bus tamen minime novæ. Qui Concilii Florentini
tem-

LXXIV HIST. PHILOSOPH. PRIMA,
temporibus ad nos advenerē, non Philosophiam,
non litteras, sed lites, discordias largiti.

CI. Jam ad captam Constantinopolim. In Italiā Philosophi ē Græcia; Platonici, Aristotelici. Inter primos GEMISTUS PLETHO acer, & ardens; BESSARIO temperatus, modestus, omnium doctissimus, qui ARISTOTELI infantiae notas nequaquam inussit: ille Platonismi Florentini cum COSIMO Patriæ Patre fundamenta jecit. Aristotelici Joannes ARGYROPULUS, GENNADIUS, qui in PLATONEM vehementius invectus cum GEMISTO dimicavit. Sic GEORGIUS Trapezuntinus BESSARIONEM etiam aggressus: Theodorus GAZA Aristotelicus & ipse gladiator, non tam truculentus. Hic, ne Scholasticos habeamus solos irridendos, cum PLETHONE ridiculam sane quæstionem agitavit circa agere, & facere, quæ Græcos alios ad se traxit, diuque detinuit Michaelem APOSTOLIUM, & Andronicum CALIXTUM.

CII. Horum ergo Græcorum Philosophia servilis, contentiosa, factiosa, ineptis quæstionibus distracta. Quare iisdem nos gratos præbebimus solum ob eruditionem amplificatam, ob interpretationes permultas, in quibus Theodorus GAZA fide, & diligentia supra alios excelluit.

CIII. Hinc saeculo XV. cognitionum instrumenta evulgata, communi usui redditā, classici scriptores illustrati. His accessit munificentia, & studium COSIMI, & Magni LAURENTII MEDICES, NICOLAI V., ALPHONSI Aragonii, firmissima litterarum columna, sapientiae duces: qui viros doctos Græcos, & Italos frequenter audire, præmiis, honoribus cùmularē, consuetudinem, amicitiam cum illis jungere solebant.

CIV. Hinc magni eonatus ad jugum deponendum, ad Philosophiam à Peripatetica servitute

vin-

ET EXPEDIT. ADUMBRATIO. LXXV
vindicandam. Hinc demum alii barbariem Scholasticam insectari; alii scholas veteres restituere; ipsas alii conciliare, ex multis unam componere; alii nulli servientes novam Philosophiam creare; alii incommodo omnem evertere.

CV. Laurentius VALLA, Marius NIZOLIUS, ERASMUS Roterdamus, Rodulphus AGRICOLA, Jacobus FABRI, Ludovicus VIVES Scholasticos acerrime exagitarunt, ceteros libertatis amore inflammariunt, perpetuam malorum, quæ in Philosophiam à Scholasticis serpentent, longamque Iliadem cecinere. Sed Græcis, & Latinis litteris præstantes, in Philosophia pene mediocres remedia ignorarunt; de ipsa vix benemeriti Logicam solam reformati, quin rectam mentis instituendæ, & emendandæ rationem inierint.

CVI. Jam MEDICEÆ domus PLATONEM unice resonabant: Marsilius FICINUM sub pectore fixa versabat cura interpretandi, explanandi PLATONEM: ipse Academiæ Platonicae antistes pari studio in Platonicos omnes incubuit.

CVII. Plures numero Aristotelici; uterque BARBARUS, VICTORIUS, MAJORAGIUS, PICCOLOMINEI, & alii innumeri, qui montes, & maria ad Philosophiæ restorationem polliciti, vere sonantium verborum artifices, solam dicendi rationem emendarunt, Græcorum sectatores serviles recentiorum.

CVIII. Minores alii pene infiniti nihil præter ARISTOTELEM in Philosophia cogitantes, per quos in saeculum XVII. Scholasticorum secta permanuit. In hac multi ingenio præclarī, & doctrinæ præstantia celebres VICTORIA, SOTUS, BANNESIUS, TOLETO, VASQUESIUS, SUARESIUS, ARIAGA. Illustriores CÖNRINGIUS,

Ja-

LXXVI HIST. PHILOSOPH. PRIMA,

Jacobus THOMASII, totius Germaniae sidera, jam GASSENDO, GALILEO, & CARTESIO florentibus, sinceroribus ARISTOTELIS opinio-nibus addicti, earumque fautores, & longe stu-diosi. THOMASII magnus LEIBNITIUS audi-vit. Hi omnes licet rationi haud infensi, nec ve-ritatis inimici, plerique tamen contentionum ama-tores, vel partium studio abrepti, modestæ, & ingenuæ Philosophiæ incrementa retardarunt, aut certe Aristotelica illa servitute non procurarunt.

CIX. Sed inter Peripateticos nonnulli, ARIS-TOTELIS extrema mancipia, religionem ipsi im-molarunt. Ita POMPONATIUS, in quem languide, & indocte NIPHUS. VANINUS, CESAL-PINUS, CREMONINUS, ARISTOTELEM pe-jorem fecere, POMPONATII impietatem su-perarunt; ab iis providentia sublata, asserta æternitas Mundi, mortalitas animorum, intellectus universalis substantia unica. Hæc fere *Jacobus ZABARELLA*, qui tamen Ecclesiæ judicio omnia permisit. Contra aliqui ARISTOTELEM ex-polire, expurgare, eique novam dare formam, LEONICENUS, SEPULVEDA, FRACASTORUS.

CX. Sæculo XVI. opinio fuit, quæ multorum animos pervasit, PYTHAGORÆ, & PLATO-NI arcana Orientalium, atque Hebræorum doc-trinam fuisse concreditam. Quare ZOROASTER, & ORPHEUS, ABRAHAM, & MOSES, PY-THAGORAS, & PLATO coagentati, in auxilium vocati, condita Phylosophia Pythagorico-Platonica Cabalistica. Hujus semina à Græcis spar-sa PICUS immensis ingenii sui finibus excepit, quæ cum in Platonicis Florentinis insederint, altissime germinarunt, ibique tulerunt Fr. DIAC-CETUM, GEORGIUM Venetum; in Germania REUCLINUM, Cornelium AGRIPPAM magie-de-

ET EXPEDIT. ADUMBRATIO. LXXVII
deditos; his vero nobiliorem Fr. PATRITIUM Illyricum, antea ARISTOTELEM, & PLATO-NEM conciliantem, inde hunc deperientem: om-nes Zoroastrea, Hermetica, Orphica portenta sectantes, in rerum explicanda origine ferme Pan-theistici.

CXI. Castigatores, qui in Anglia Platonici sæculo XVII. reforneru ducibus eruditissimis, acutissimis CUDWORTHO, & MORO WOR-TINGTHONUS, GALEUS, BURNETUS. Hi Philosophia Hobbesiana commoti, eamque execrati PLATONEM opponere, quippe qui in mora-libus, & in metaphysicis recte, alte sensisset. Sequiores etiam Platonicos reverebantur, natu-ras plasticas, animasticas admittebant.

CXII. Eodem fere tempore restituti PARME-NIDES, Stoici, Jonici, EPICURUS. Primus, qui ad PARMENIDEM animum appulit, Ber-nardinus TELESIUS Calaber; primus methodum experimentalem iniit; primus Academiam, quam Telesiam nominavit, instituit, novumque hac in re exemplum posuit. In libris *de natura* Peripateticos profligavit, omnia physica ad motum retu-lit, imagines, licet vix adumbratas attractionis, impulsoris reliquit. Quare à BACONE commen-datus, quasi Philosophiæ faciem novam, egregiam finxerit.

CXIII. CAMPANELLA TELESII conterra-neus, & BRUNUS PARMENIDI artius adhæserunt: materia, & toti naturæ vim quamdam sen-tientem, atque vitalem concessere. BRUNUS Pythagorea addidit, emanationes somniavit infinitas. Nonnulla in eo, quæ antea COPERNICUS, quæ GALILEUS, GASSENDUS, CARTESIUS fere suppares, & posterior LEIBNITIUS.

CXIV. Justus LIPSIUS se se convertit ad Stoicos; ad Jonicos BERIGARDUS; omnium pri-mus

LXXVIII HIST. PHILOSOPH. PRIMA,
mus SENNERTUS ad EPICURUM. LIPSIUS
eruditione magnus , Stoicis constantia , & doctrinæ
cessit. SCIOPIO, Stoicus & hic, sectæ acerbitas ,
asperitas non defuit ; moderati HEINSIUS,
GATTAKERUS , DACIER , nostra ætate ZA-
NOTTUS ab omni laude felicior ; qui etsi homo
festivus , & maxime lenis , Ethicam Stoicam ada-
mavit ; eam tamen nec Christianæ prætulit , nec
ab erroribus omnino vindicavit ; sed in MOPER-
TUISIUM honestati , & fortitudini valde amicam
asseruit.

CXV. Philosophiæ Jonicæ unicus restaurator
BERIGARDUS ; in celebri circulo Pisano se
ARISTOTELI favere simulat ; sed doctrinæ Jona-
nicæ litat , & obscure insinuat materiam æternam ,
casum , Pyrrhonismum.

CXVI. GASSENDI Epicureorum summo &
emendatissimo in Germania præluxit SENNER-
TUS , in Gallia BASSONUS. Per GASSENDUM
nulla pene horum memoria. Ipse doctissimus , &
magni judicii , summeque perspicuus , qui se du-
cem aliis optimum præbuisset , maluit EPICURUM
sequi , quem deperit , expurgavit , adornavit , &
probabiliorum fecit. Sectatorem habuit BERNIE-
RUM , yixque Galos , & Anglos nonnullos.

CXVII. Philosophiæ decertantibus , & de pro-
pria sententia se invicem detrudentibus , aliqui ,
ut pugnas declinarent , Eclectici , nulli sectæ ad-
dicti. Permulti de ratione diffidere , coeli lumen in-
vocare , eique se totos committere , Theosophi esse ;
ali⁹ demum Pyrrhonii omnia respuentes , de qualibet re in contraria partes disputantes.

CXVIII. Eclecticorum optima ratio , si tamen
in ea modus , judicium peracere , atque intelligens.
Eorum caput ANGELUM Politianum libenter fa-
cerem , quem Etruscae Musæ in primis lactarunt ,
quique dum omnes sub PLATONIS , aut ARIS-

TO-

ET EXPEDIT. ADUMBRATIO. LXXIX
TOTELIS vexilis manus consererent , ad utrum-
que se applicuit , & è duobus hisce uberrimis fon-
tibus Philosophiæ latices non summis labijs gusta-
vit. Eclecticis etiam CARDANUM adnumerarem
Medicum , Mathematicum , Philosophum nobilissi-
mum ; Fr. PICCOLOMINEUM , MAZZONUM
sæc. XVI. , sub sequente FABRIUM , DU HA-
MELIUM , STURMIUM , qui , revera Eclectici ,
doctrinæ corpus bene constitutum , & integrum
haud effecere.

CXIX. Thesophorum systema prorsus absurdum , & portentosum : quoddam cœleste lumen ,
& spiritum alentem intus excitare intenti , quo omnia
naturæ mysteria perciperent , ut extremam ope-
ri manum imponerent , Magiam , Cabbalam con-
sulebant. Impostores , præstigiatores , se illumina-
tos , immortales , invisibles prædicabant. Ecstasi-
bus , & internis illustrationibus mancipati , trans-
mutationum jactores , opes , thesauros , univer-
salia remedia , secreta pandere , vitam longius pro-
trahere pollicebantur. Omnes rationem deprimentes ,
prorsus imbecillem arbitrantes , commisera-
tionem , & risum movent.

CXX. Horum princeps sæc. XVI. initio PA-
RACELSIUS fanaticus , cuius asseclæ innumeri ,
omnes pene acatholici , totam Germaniam inunda-
runt , & fabulæ fratrum Roseæ Crucis sæc. VII.
incepto occasionem dedere. Externi FLUDDUS
Anglus GASSENDI confutatione nobilitatus &
Gallus POIRETUS , qui apud suos gratiam haud
invenere : hic quæ de Deo , de anima , & malo
scripserat Theosophicis somniis corrupit.

CXXI. Alter eorum princeps BOHEMIUS
sæc. XVII. ineunte , & eodem duo VAN-HEL-
MONTII cœlesti luce , & igne chymico clari , Sul-
phur , mercurium , spiritus , aliaque elementorum
portenta , horrisona nomina inducebant ; essentia-
rum

LXXXI HIST. PHILOSOPH. PRIMA,
rum præterea omnium à Deo emanationem, sa-
crorum librorum abusum, artes obscuras. Quæ
cuinam Scholasticarum nugarum desiderium non
moveant? Nullum revera eorum sistema; singuli
sua somnia, & visiones; omnibus animi tumor,
& arrogantia.

CXXII. Pyrrhonii, & Sceptici, quemadmodum
Theosophi, nihil rationi tribuunt; sed non, ut ii,
plura admittunt; omne veri judicium tollunt. Fr.
SANCHEZ sæc. XVI. ad Aristotelicam audaciam
arguendam hunc philosophandi modum affectavit;
HIRNHAIM nimium rationi detraxit, ut cœlestis
luminis præstantiam, & Ecclesiæ auctoritatem ex-
tolleret. VAYERUS LA MOTTE, quæ affirma-
bat, rursus tollebat; SORBERIUS, FUCHE-
RIUS ad Pyrrhonismum propensi, qui in libro
de imbecillitate mentis humanæ HUETIO ad-
scripto acute traditur. In Germania duce HOF-
MANNO nonnulli Philosophiam aggredi, & con-
temnere, tamquam religioni inimicam.

CXXIII. Quem vero recentiores Pyrrhonii pa-
rentem, & magistrum venerantur, BÆLIUS est,
versatili, acerimo, celerrimoque ingenio vir, qui
licet nonnumquam evidentiæ cedat, quædam prin-
cipia, & Dei existentiam adprobet; cetera nunc
ponit, nunc evertit, nunc refellit, nunc asserit,
& quocumque eum rapit cupiditatū tempestas,
defertur.

CXXIV. Hunc utraque manu amplexuntur
minuti, & plebeii quidam Philosophi, nostræ æta-
tis incommodum, & dedecus, easque sæpe ad cœ-
lum usque tollunt, dum HOBBESIUM, SPINO-
ZAM, TYNDALIUM, COLLINSIUM nominant.
Ad hos configunt, ab iis opem petunt, ab iis
omnia corripiunt, surripiunt, corradunt. Doctiores
CELSUM, PORPHYRIUM, aliosque veteres re-
ligionis hostes expilant. Ita instructi in aciem pro-
deunt;

ET EXPEDIT. ADUMBRATIO. LXXXI
deunt; nunc revelationi, nunc auctoritati, ratio-
ni, sensibus fidem omnem denegant; & religionis,
honestatis laxato fræno omni voluptatum, cupiditi-
tum generi liberius indulgent. Ad conscientiae
stimulos arcendos GROTIUM, PASCHALIUM,
ADDISONIUM, HUTTEVILIUM, ABBADIE,
CLARKIUM, HALLERUM, EULERUM, om-
nesque Boyleanæ cathedræ Professores non au-
diunt; vel ad eos ita mente, & corde corrupto
accedunt, ut ipsos animo non assequantur; & si
assequuntur, iisdem nequaquam moventur.

CXXV. Sed ad Philosophos revertamur. Tanta
opinionum varietas, subtilitas, atque etiam temeritas
magnum quiddam, ac præclarum parabat, & mo-
liebatur. Ostendebat scilicet viam, quam Scholas-
tici tenuissent, omnino relinquendam, & quæ
ineunda suboscure indicabat. Hanc digito veluti
monstravit immortalis BACO *de Verulamio*, qui
licet nulla fere è Philosophicis disciplinis summo-
pere excelleret, neque in Mathesi fuisse versatus,
tamen totam humanarum cognitionum su-
pellectilem jam comparatam acute vidit; & quæ
arroganter homines se scire confiderent, quæ sci-
enda adhuc superessent, perspexit. In præstantissi-
mo opere *de dignitate*, & *augmentis scientiarum*,
earum genealogiam, divisiones, cum facultatibus
humanis relations exposuit; ipsarum tenuitatem,
& virtus inducta notavit; ad omnium emendatio-
nem, & perfectionem consilia dedit, vias aperuit.

CXXVI. In *novo scientiarum organo* futilitatem
Dialecticæ explicavit, LULLI artem magnam ex-
posit, RAMI Dialecticam ad omne judicandi, &
inveniendi munus nequaquam sufficere demonstra-
vit. Prædicabilium, prædicamentorum inanem doc-
trinam proscriptis, aliasque nugas de æquipollen-
tia, alternatione, conversione propositionum, no-

LXXXII HIST. PHILOSOPH. PRIMA,
tiones omnes obscuras, & vagas depulit. Syllogis-
mo inductionem substituit; experientiam, obser-
vationem tamquam aptissima inventionis instru-
menta proposuit. Universa, quæ Logica debet per-
sequi, omnia, à quibus debet abstinere, recte de-
signavit. In Physica multa tentavit, ad eam mag-
nos labores, ac sumtus impedit, experientiam,
& observationem comites, duces perpetuo habuit.

CXXVII. Dum BACO certam philosophandi
viam delineabat, eam pene totam in rebus physicis,
mathematicis, & astronomicis confecit GALI-
LEUS; in logicis, & metaphysicis postea LO-
KIUS. GALILEUS magnus Philosophus, & per-
fectus magister, quem omnes Sapientes, præter
Encyclopedistas (1) admirantur, quem omnes bo-
ni maxime diligunt, immortalibus operibus aluit
eam gloriam, quam nemo inde multorum judicio
est consecutus. Naturæ discipulus amplissimum
hujus librum aperuit, hunc toto pectore, totaque
mente consuluit. Novæ Scholæ parens, non Etrus-
cæ, non Italicæ, sed Europeæ, novæ Philosophiæ
princeps ceteros doctrina, animi constantia, &
modestia superavit. Idem summus Geometra, sum-
mus speculator, venatorque naturæ, à terra in
coelum extremum, & ultimum se se efferebat, at-
que supera, infera, prima, ultima, media animo
comprehendebat. Idem denique non, ut BACO,
allegoriis absurdis, ac fucatis ornamentiis inflata
oratione obscuritatem sectabatur, sed candido di-

cen-

(1) Dum in celebratissima *præfatione* instauratio-
nis scientiarum modos, ac vias perlustrant, & expli-
cant; multa omnino, & quidem merito, de BA-
CO, & CARTESIO; de GALILEO, maxime si cum
illis conferantur, vix pauca: quod quis umquam doe-
tissimis Gallis remittet?

ET EXPEDIT. ADUMBRATIO. LXXXIII
eendi genere miram verborum, & rerum clarita-
tem preseferebat.

CXXVIII. Ac quæ cogitabat, & proponebat
BACO, in Astronomia TICHO, & KEPLERUS,
in Mathesi VIETA, SNELLIUS, in omnibus fe-
re disciplinis Itali ante GALILEUM, cumque
ipso partim expleverant, ACONTIUS, MAURO-
LICUS, COMMANDINUS, DANTES Perus-
nus, MAGINUS, PORTA, ALDROVANDUS.
Romæ, & Florentiæ Academiæ nobilissimæ Lyn-
ceorum, & Experimentalium, illius ornamentum
GALILEUS, hujus clarissimum lumen. Utraque
ab observationis, & experientiæ latere numquam
discedebat, iisdemque eximiam incomparabili so-
lertia, & industria navabat operam.

CXXIX. Jam GALILEI domus cunctæ Ita-
liæ quasi ludus quidam patuit, & sapientiæ offi-
cina. Hujus ex uberrimis sermonibus extierunt
doctissimi viri, primumque tum Philosophia se se
extulit, & experimentis, ac Matheseos præsidio
coepit est pertractari.

CXXX. Spartam hanc diligenter ornarunt
KIRKERUS, HEVELIUS, GUERIKIUS, BOY-
LE, TURNEFORTIUS, SWAMERDAMIUS,
LEUWENOEKIUS, HARTSOEKERUS, BAR-
ROWIUS, HOSPITALIUS, GRIMALDUS, RIC-
CIOLUS, DE CHALES, GULDINUS, GRE-
GORIUS & S. Vincentio, OZANAMIUS, HU-
GENIUS, VRENNIUS, WALLSIUS (1). Hi

ad-

(1) Magna hæc nomina cuinam ad mentem præter-
missa non revocent? Illi scilicet, cui plane nova, qui
harum rerum omnino rudis. Huic autem nuda quid
proderit illorum nominum enumeratio? Porro immo-
nem idearum copiam ipsis adjunctam ingerere, lon-
gioris esset operis, quam ut hic implere possimus.

LXXXIV HIST. PHILOSOPH. PRIMA,

admirabili quodam ad philosophandum studio concitati res physicas , & mathematicas multis inventis ditarunt , & opera sapientiae plenissima ediderunt.

CXXXI. Galileana studia ob amplitudinem, magnitudinemque discipuli ferre non potuere : ipsos inter tributa. CASTELLUS Hydrostaticam, & Hydraulicam condidit. Hujus praeceptis , ac GALILEI consiliis adjutus CAVALERIUS Geometriam novam creavit , & methodo indivisibilium altitudinibus algebraicæ fundamenta jecit. TORRICELLIUS ab omni Geometria , & Physica instructus, GALILEI admiratione , & amicitia dignissimus , multa in utraque perfecit , plurima inventit. VIVIANUS in geometricis studiis præclarus , BORELLUS in physiologicis facile summus occurunt , aliquique non minus nobiles REDIUS, MALPIGHIIUS . VALLISNERIUS , MONTANARIUS , GUGLIELMINIUS, BLANCHINIUS, qui ingenio , & laboribus sibi , ac Italiæ semperternam gloriam perperere.

CXXXII. Hæc apud nostrates cum strenue gererentur , in Gallia CARTESIUS excuso , & splendidissimo ingenio , gloriaque maxime cupido altissimum naturæ Poema meditabatur , quod geometrico , & algebraico succo conscripsit. Algebraam Geometriæ , & utramque Physicæ applicuit; magni NEWTONI , & LEIBNITII inventa præparavit. Completum doctrinæ corpus effecit , in quo color quidam geometricus , mirus ordo , harmonia luculentissima : in eo nihil disjunctum , nihil alienum , nihil ineptum : hinc magnæ fortunæ, quæ integro fere sæculo perdurarunt.

CXXXIII. Magnæ etiam accusations. In Gallia CARTESIUS proscriptus ; quos primum magistros , Jesuitas , & nobilissimos è Portu Régio

Phi-

ET EXPEDIT. ADUMBRAT. LXXXV

Philosophos adversos habuit. Hi ne cum invisis hostibus sentirent , Cartesiani repente facti sunt. PASCHALIUS egregie subtilis Metaphysicus , & longe sublimis omnes Matheseos , & Physices laude antecessisset ; in solo religionis studio multam ætatem consumsit. GASSENDUS , ARNALDUS, MERSENNUS , HUETIUS sistema novum ex uno , aut alio latere aggredi ; FERMATIUS , & ROBERVALLIUS in ipsam CARTESII arcem irruere. Pro CARTESIO CLERSELERIUS , REGIS , LE GRAND , CORDEMOISIS , ROHAULTIUS , FONTENELLIUS orationis lumenibus , omni elegantiarum genere abundans. Cum hoc MARIOTTUS , & conterranei omnes , ut in novas opiniones , quibus jamdiu fauste cessere , ex Anglia , & Germania defluentes viribus conspirantibus æquius decertarent.

CXXXIV. Maximi in Belgio rumores : VOETIUS signifer , & furens ; æquæ pene ex utraque parte manus ; vehementer pugnatum utrinque ; cessit CARTESIUS , cum multi preeunte SPINOZA , eodem abutentes , sacerrimas opiniones evulgarent.

CXXXV. Angliam , Germaniam , Italiam, Cartesianismus non tam late pervagatus. In Italia omnibus GALILEI splendor lucebat , cetera obumbrabat. Germania diutius Peripato serviens non se aliis facilem præbuit. Per eam cum iam CARTESII dogmata serperent , illa CLAUBERGIIUS probabiliora faceret , sublime caput extulit LEIBNITIUS , & Germanos omnes in sua castra coegit. Angliam CARTESIUS vix attigit. Autore CUDVORTHO , & MORO ab Academia Oxoniensi , & Cantabrigiensi unanimis sententiis interdictus. Cum LOKIUS , & NEWTONUS surrexit , prorsus evanuit.

LXXXVI HIST. PHILOSOPH. PRIMA,

CXXXVI. Sed jam de *Jo. LOKIO* dicam , qui Logicæ , & Metaphysicæ instaurationem , quam BACO mente conceperat , est executus. CARTESIUS antea in suis *meditationibus* logici argumenti nonnulla agitaverat ; in Reg. circa directionem ingenii , & *Diss. de Methodo* aureas sane leges præscripsit , rationem explicavit , qua ad tam multa , tamque nova pervenerit. Ad omnes errores extirpando dubitationem sapientissime adhibuit. Quæ tamen præcipit , generaliora sunt , quam ut ad verum mentem possint perfecte informare ; ideas solum considerat , quatenus claræ , & obscuræ , distinctæ , & confusa ; verba non examinat ; nihil de humanarum cognitionum instrumentis , nihil de probabili (1) , nihil de critica.

CXXXVII. Eadem prætermittit & MALEBRANCHIUS. Magno , ac peraci ingenio præditus , ad systemata natus , PLATONIS , CARTEII doctrina repletus sublime quoddam sibi semper cohærens perspicue , & eloquenter elucubravit sistema , in quo principiorum , & illationum nexus mirificus , incredibile acumen , atque constanția in illationibus pavidendis , tuendis. Eadem in libris *de inquir. Vir.* totus indulget : scilicet sæpius veritatis assecutionem obliviscitur , liberiusque per intelligibilem Mundum vagatur.

CXXXVIII. *Ars cogitandi* adhuc in honore , & præcio ; quæ tunc temporis in usu erant nec aride , nec barbare exponit , magna semper claritate , & exemplorum aptitudine , varietate lucet. Sed nimium ideas innatas redolet ; in Dialectica propositionum , & syllogismorum theoria prolixior ; iis , quibus CARTESIUS , deficit ; universa cognitionum genera non perlustrat , neque commons-

(1) V. Proem. n. LV. not. 12.

ET EXPEDIT. ADUMBRATIO. LXXXVII
monstrat , quomodo singulae possint promoveri. Quare præ ceteris Cartesianis *Sylvanum REGIS* plus ingenii , & judicij ad Logicam attulisse arbitror.

CXXXIX. Omnia fere uberrime LOKIUS : ille animum ad seipsum advocans , eumdemque sagaciter explorans , non humani intellectus fabulam finxit , sed modestam historiam texuit. Ideas omnes ex sensatione , & reflexione deduxit. Earum universum genus percurrit , seipsum interrogat , & singulis ideis unum , vel alium sensum , aut plures , solos sensus , & solamque reflexionem , vel hanc illis junctam tamquam singulos fontes assignat.

CXL. Præterea idearum analysis , earumque affectiones persequitur , illas nempe , quæ vel ex fontibus ad ideas manant , vel quæ in earumdem natura inhærescent. Ad quas affectiones qui animal non adverterent , qui illis nullam adhiberent operam , & ad verum non detorquerent , ii in maximis erroribus , atque turpissimis versarentur. Idem studium in verbis ponit ; atque hisce jactis fundamentis ad cognitiones progreditur. Ipsarum indolem , gradus , realitatem , extensionem considerat ; cognitionum quarundam universalium , & principiorum futilitatem ostendit ; quomodo alia ad veri assecutionem conducunt , declarat. Inter hæc non syllogismus , non ea , quibus adeo fidebant Scholastici. Causas ignorantiae , & erroris , quæ cognitiones impediunt , vel turbant , recenset ; singulis remedia apponit.

CXLI. At incommodo à longa idearum innatum confutatione exorditur ; incommodo metaphysica permulta , ut ea , quæ ad voluntatem , & libertatem pertinent , cum logicis miscet , nec ita ,

LXXXVIII HIST. PHILOSOPH. PRIMA,
inquam, ut se mutuo illustrent, & difficultates
removeant, quas immo augent. Eadem non raro
fastidiose decantat, in obscuritatem, & confu-
sionem persæpe incidit; secum aliquando pugnat;
atque in iis, de quibus egregia, nonnumquam la-
bitur (1). De analysis, de methodo nihil præcepit;
multa æque optima circa sensus, experientiam,
observationem, inductionem omittit; probabilium
doctrinam fere totam, & artem criticam negligit.
Denique in spiritualitate, immortalitate, libertate
animorum non omnino sanus, nec rectus; inde à
suis reprehensus (2), & à nostræ ætatis Metaphy-
sicorum facile principe GERDILIO validissime
confutatus.

CXLII. LOKIUM CLERICUS contraxit, ut
ipse ingenue fatetur, ejusque compendium ad
scholarum usum descripsit. A CLERICO omnia
ferme BUDDEUS. 'S GRAVESANDIUS in Lo-
gica, & Metaphysica sui minorem se præbet,
quæ coercenda dilatat, quæ amplificanda coer-
cit; plurima huc illuc præterit. RUDIGERI
nonnullæ sunt ad Logicam accessiones; plures ab
eo errores sublati; sed multa intemperanter innovat,
multa confundit, & turbat. HOBBESIUS
in suis computationibus, POIRETUS, THOMA-
SIUS, CRUSATIUS, BUFFIERUS, & mino-
ris nominis quamplurimi nihil novi habent, nihil
exquisitum: vaga præcepta ponunt; inveniendi
vias

(1) V. inferius L. I. præsentim.

(2) Inter ceteros ab Henrico LEE in *Anti-Scep-*
ticismo; à LOWDE in *speciminibus moralibus*, &
in *Tr. de hominis natura*; à Joanne NORRIS, STIL-
LINGFLEET, EDWARD: ac parum absuit, quin
Academia Oxoniensis censoriam notam eidem inus-
serit.

ET EXPEDIT. ADUMBRAT. LXXXIX
vias non aperiunt; in iis extranea, controversa,
enormia. Ceteris, qui antecesserunt, tributum vi-
dentur imperasse; omnia ab iisdem sumunt, mul-
tities pejora reddunt, numquam lacunas supplent.
CXLIII. Hisce vitiis commoti WEIGELIUS,
TSCHIRNAUS ad Mathesim confugere, quippe
quæ, cum verum semper assequatur, mentem pos-
sit plane ad ejus cognitionem dirigere. Ex quo
intelligitur, Logici munus ab iis esse desertum,
nec mentem ad omne cognitionum genus potuisse
instituere (V. *Proæm. XVII. XVIII.*); exemplis
vero è sublimiore Mathesi petitis confusionem
augent.

CXLIV. Idem munus aptius tueruntur CORSI-
NUS, DE SORIA, GENUENSIS, maxime si,
quæ singuli habent, in unum omnia congerantur.
CORSINUS dicendi facultate, & copia ceteris fa-
cile præstat, peritia etiam, recto Veterum usu,
quos ipse diurna, nocturnaque manu versaverat.
Ejus de ideis doctrina tenuis; quæ de propositioni-
bus, & syllogismis, supra necessitatem abundans,
omniaque, etsi eleganter, complectitur, quæ hisce
de rebus Scholastici. De definitione, & analysi in-
timiora non explicat; non multa de erroribus vi-
tandis, & expellendis, de veritatibus pervesti-
gandis, de probabili, de arte critica.

CXLV. Eadem in SORIAM urgeri possunt,
qui nonnumquam neglectus, saepè jejunus, parti-
tionum arte nequaquam excellens. GENUENSIS
LOKII doctrinam primus in Italiae scholis promul-
gavit, eam in multis emendavit. Omne errorum
genus diligenter est persecutus, semperque illud
agit, ut mentem instituat. Scholastica vitat; obscura,
& vaga refutat. Sed in idearum, atque verborum
scientia minime acutus, nec semper accuratus, non
uberrimus in analysi, in methodo, in inventione;

ce-

XC HIST. PHILOSOPH. PRIMA,
cetera cognitionum instrumenta non ita illustrat, ut foecundior eorum usus evadat. In arte critica moralis certitudinis fundamenta haud solide constitut; quæ probabilitatis, & certitudinis ex auctoritate ortæ propria sunt, aliquando confundit, aliquando ex una ad aliam transfert (L. IV. n. DXV. not. 3.). Denique extranea multa inducit, propria quædam adimit, & amplificatione minus apta peccat.

CXLVI. Horum æqualis FROMONDUS; qui excellentis ingenii magnitudine, & ubertate aliquid novi quoque de re præsentiebat, ad libertatem philosophicam magnopere comparatus. *In generali, & nova ad Phil. Introductione* suam quamdam rerum, & idearum, ac omnis generis judiciorum analyseos rationem sequitur, inusitatum loquendi modum adhibet. Multa, nec necessario, pervertit, immutat (1). Illud semper videtur agere, ut vulgaria, absleta novis nominibus, novaque tradendi via commendet, exornet; verum tenebras offundit. Melioris notæ sunt, que de probatione ostensiva, probabili, & dubia habet, ac lucem rebus afferunt.

CXLVII. DE FELICE omnia ex GENUENSI, CONDILLIACO, & VATSII *Log. instit.*, *mentisque cultura*; multa facilitate, & claritate præstat. DIDEROTIUS in quodam Logicæ prospectu *Encyclopædiae* applicito totam Logicam judicandi arte contineri statuit; qui dum in eo est omnis, multa, & inania disputat. Illud tamdem sibi sumit; & concludit, universas in intellectum, ideas, & syllogismos investigationes esse plane superfluas; immo totam ipsam Logicam, cum mens aut recte

(1) Hujus notæ specimen V. inferius L. I. n. III. not. 2., & L. II. n. CXXVII. not. 2.

XCI ET EXPEDIT. ADUMBRAT. XCI
judicet, aut ea non percipiat, quæ illam ad bene
judicandum compararent.

CXLVIII. Ab eo, in quo LOKIUS finem fecit exorsi sunt BONNETUS, & CONDILLIACUS. Ille analyticus diligens, & prope summus, modestus insuper, & ingenuus, quantum sapientia cogit, facultatum animæ analysis mira sagacitate. multaque doctrina complevit; earum generationem, incrementa, dependentiam mutuam, adjumenta, impedimenta sapienter exposuit. Sensuum etiam analysis aggressus est; & celeberrima illa hypothetica statua inducta, cui nunc unus, nunc alter sensus accedat, quid singulis debeamus enucleat. Et hæc in facultatum animæ analysis. In *Miscellaneis* multa præclare, quæ ad Logicam. In *Palinogenesi* vero, aliisque locis quibusdam, veterum, PYTHAGORÆ præsertim, opinionibus, quas LEIBNITIUS etiam arripuit, indulget, assensui laxat habenas, nec omnino cautus, ac temperans videri potest.

CXLIX. CONDILLIACUS analyticus, sed qui à BONNETO vincatur, multis in libris multa exquisiti saporis habet, interque ea maxime quæ ad egregiam Logicam perficiendam conducunt. LOKIUM accurate emendas, & eidem appingit omnia, quæ prætermiserat. Unam fortasse artem criticam non explet, nec de morali certitudine pro dignitate agit.

CL. His si addas, quæ ALAMBERTUS, Geometra eximus, meditatus est, quæque mole parvis, pretio grandioribus Philosophia elementis disserit; ea insuper, quæ in illustrationibus adjunxit; miraberis, tot esse in promptu ad absolutam, & perfectam Logicam elucubrandam (1). Sed judicium

(1) In *Encyc. Art. LOGIQUE* idem judicium fertur;